

K boji za vojenské uvolnění

Varšavská smlouva je první kolektivní vojenskopolitickou organizací v dějinách mezinárodních vztahů, která od svého vzniku před dvaceti pěti lety programově bojuje za demokratický mír, za mezinárodní bezpečnost, za spolupráci mezi národy.

V podmínkách, kdy svět je rozdělen do dvou antagonistických soustav a tomu odpovídajících vojenských koalic, kdy dochází k ostrým třídním střetům, kdy imperialismus neustále hrozí lidstvu rozpoutáním zničující termojaderné války, řídí se členské státy Varšavské smlouvy leninským principem mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením. V jaderné éře neexistuje jiná rozumná alternativa vztahů mezi socialistickými a kapitalistickými státy.

Díky nezměrnému úsilí a houževnatosti se daří socialistickým zemím prosazovat leninské principy mírového soužití v mezinárodních vztazích, dosahovat úspěchů při uvolňování mezinárodního napětí. Především jejich zásluhou se stal proces zmírňování mezinárodního napětí převládající tendencí sedmdesátých let.

Přitom státy Varšavské smlouvy vycházely z přesvědčení, že obrat od studené války a konfrontace k uvolnění, má-li se stát trvalým, musí být realizován v oblasti politické, ekonomické, kulturní a především vojenské. Proto v bukurešťské deklaraci politického poradního výboru zdůraznily, že nejdůležitějším úkolem je doplnit zmírňování politického napětí uvolněním vojenským. „Bez toho je nemožné učinit pozitivní tendence ve vývoji mezinárodních vztahů vskutku nezvratnými, bez toho nelze zajistit opravdovou bezpečnost ve světě.“ [Rudé právo, 27. 11. 1976.]

Z této teze vyplývá, že vojenské uvolnění je neodmyslitelnou součástí procesu zmírňování mezinárodního napětí, součástí, bez níž není možné dále tento proces prohlubovat. Mírová zahraniční politika států Varšavské smlouvy vychází z předpokladu, že proces uvolňování mezinárodně politického a vojenského napětí je proces jednotný: vojenské uvolnění není myslitelné bez uvolnění politického, politické uvolnění může být úspěšné a spolehlivé jen tehdy, bude-li doplněno konkrétními a účinnými opatřeními v oblasti vojenského uvolnění.

To se zvláště týká omezení horečného zbrojení a odzbrojení. Nebude-li horečné zbrojení omezeno, mohlo by být zablokováno politické uvolňování. Začne-li znovu růst nebezpečí vojenského střetnutí, nebude možné zachovat ani nynější úroveň důvěry mezi státy.

Složitá a komplikovaná problematika vojenského uvolnění je zásadním teoretickým a praktickým úkolem socialistické zahraniční politiky a současných mezinárodních vztahů.

Teoretická východiska zahraniční politiky socialistických zemí při řešení problematiky vojenského uvolnění tvoří marxisticko-leninské závěry o charakteru současné epochy, o vývoji socialistické revoluce, o vztahu války a politiky, o tendencích vývoje soudobého militarismu aj.

Probíhající změny světového poměru sil mezi socialismem a kapitalismem, mezi silami míru a války ve prospěch socialismu a míru vytvářejí příznivé podmínky pro realizaci politiky vojenského uvolňování.

Boj států Varšavské smlouvy za vojenské uvolnění vychází především z těchto objektivně působících faktorů:

- rozvíjejícího se revolučního procesu ve světě, růstu hlavních revolučních sil současnosti a jejich rostoucí jednoty: především z upevňování světové socialistické soustavy a jejího vlivu na světový vývoj, z růstu síly a jednoty mezinárodního komunistického hnutí, z rostoucí síly národně osvobozeneckého hnutí;

- prohlubující se všeobecné krize kapitalismu, která omezuje sféru působení a možností agresivních imperialistických sil;

- objektivní potřeby rozvíjet spolupráci všech zemí světa v oblasti ekonomické, vědeckotechnické, při zajišťování čistoty životního prostředí, v boji proti hladu, nemocem atd;

- toho, že stále více lidí na Západě si uvědomuje katastrofální důsledky imperialistické politiky „z pozice síly“, horečného zbrojení a v této souvislosti i nebezpečí úplné politické závislosti na politice militantních imperialistických sil, a proto stále důsledněji požadují od svých vlád mírové řešení problémů a tím i prohloubení všestranné spolupráce se socialistickými státy.

Výrazné změny poměru sil ve prospěch socialismu a míru otvírají i v této oblasti zcela nové možnosti. Zdroje a síly stoupenců vzrostly natolik, že válka v soudobých podmínkách není osudově nevyhnutelná. Z této nové historické skutečnosti vyplývá možnost dosáhnout za určitých mezinárodních předpokladů vojenského uvolnění a jeho pokračování v duchu mírové politiky socialistických zemí. K těmto základním a nezbytným předpokladům vojenského uvolnění patří: respektování a uznání zásad mírového soužití, rozvoj normálních rovnoprávných vztahů mezi socialistickými a kapitalistickými státy a nezbytný stupeň jejich vzájemné politické důvěry, respektování nedotknutelnosti hranic a zřeknutí se hrozby silou nebo jejího použití, urovnání mezinárodních sporů mírovými prostředky, plnění závazků a smluvních ustanovení.

V boji o vojenské uvolnění vycházejí socialistické země z toho, že se tím neodstraní základní rozpor mezi socialismem a kapitalismem a nezmizí třídní boj. Soudobý imperialismus zůstává i nadále hlavním zdrojem napětí válek ve světě.

Boj socialistických zemí o vojenské uvolnění nemá také nic společného s pacifistickými iluzemi o míru za každou cenu. Rovněž neomezuje a ani nemůže omezovat všestrannou internacionální pomoc států Varšavské smlouvy národům bojujícím za osvobození z imperialistického útlačku.

Smyslem úsilí socialistických zemí o vojenské uvolnění je vytvořit takové podmínky, které by zajistily spravedlivý, demokratický a trvalý mír. Tomu odpovídá i charakter opatření navrhovaných socialistickými státy. Mírový program států Varšavské smlouvy, vyhlášený na XXIV. sjezdu KSSS a dále rozpracovaný na XXV. sjezdu KSSS a na sjezdech bratrských komunistických a dělnických stran, na zasedáních politického poradního výboru přesně vymezuje souhrn opatření, která tvoří podstatu a obsah vojenského uvolnění, na něž by se mělo soustředit úsilí v nadcházejících letech. Jsou to zejména tato opatření:

- „Zastavení výroby všech druhů jaderných zbraní a postupné snižování jejich zásob až k úplné likvidaci a okamžité zahájení příslušného jednání všech států, které mají jaderné zbraně a také určitého počtu států, které jaderné zbraně nevlastní. Zároveň s tím musí být podniknuty kroky k upevnění politických a mezinárodních právních záruk bezpečnosti států;

- další omezení a snížení stavu strategické výzbroje a také její další kvalitativní

omezení s přihlédnutím ke všem faktorům, které ovlivňují strategickou situaci ve světě, tedy i v Evropě;

- uzavření smlouvy o úplném a všeobecném zákazu zkoušek jaderných zbraní;
- uzavření smlouvy o zákazu radiologických zbraní;
- schválení dalších kroků k nešíření jaderných zbraní a dosažení univerzální účasti států na smlouvě o nešíření jaderných zbraní;
- uzavření konvence a posílení bezpečnostních záruk pro nejaderné státy;
- uzavření dohody o nerozmísťování jaderných zbraní na území těch států, kde nyní nejsou;
- vytváření oblastí bez jaderných zbraní v různých částech světa;
- omezení a postupné snížení vojenské činnosti v Indickém oceánu a vytvoření pásma míru v této oblasti;
- uzavření konvence o zákazu chemických zbraní;
- uzavření komplexní dohody o zákazu vývoje a výroby nových druhů zbraní hromadného ničení a nových systémů těchto zbraní;
- uzavření konvence o zákazu výroby, hromadění, rozmísťování a používání jaderných zbraní a zbraní neutronových;
- zastavení výroby nových druhů konvenčních zbraní s velkou ničivou silou;
- dosažení dohody o nerozšiřování armád a nezvyšování konvenční výzbroje stálých členů Rady bezpečnosti OSN a zemí, které jsou s nimi spjaty vojenskými dohodami;
- omezení prodeje a dodávek konvenčních zbraní;
- vypracování mezinárodní dohody, která by zakazovala nebo omezovala použití konvenčních zbraní s mimořádně ničivými nebo nepředvídanými účinky;
- připojení všech států, které tak dosud neučinily, k již uzavřeným dohodám o omezení horečného zbrojení a o odzbrojení;
- snížení vojenských rozpočtů stálých členů Rady bezpečnosti OSN a dalších vojensky důležitých států, a to absolutně nebo procentuálně;
- dosažení dohody o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě;
- uzavření smlouvy, v níž by se všechny účastnické státy helsinské konference zavázaly, že proti sobě nepoužijí jako první jaderných ani konvenčních zbraní;
- další prohloubení důvěry v Evropě;
- svolání konference o vojenském uvolnění a odzbrojení v Evropě;
- svolání světové konference o odzbrojení. „Dopis A. Gromyky generálnímu tajemníkovi OSN“. (Rudé právo, 16. 4. 1980.)

Program vojenského uvolnění, navrhovaný a dále upřesňovaný státy Varšavské smlouvy, vychází z reálného poměru sil mezi socialismem a kapitalismem, mezi silami míru a války, z hlavních tendencí mezinárodního vývoje, z vojenskopolitických a vojenských realit současnosti. Globálně postihuje hlavní oblasti problematiky vojenského uvolňování. Neobsahuje žádné předběžné podmínky a jeho postupná realizace by zachovala stejnou bezpečnost všech států. Členské státy Varšavské smlouvy nejednou prohlásily a v praxi dokázaly, že jsou ochotny posoudit a projednat každý jiný návrh, který směřuje k vojenskému uvolnění.

Vojenské uvolňování pokládají země socialistického společenství za mimořádně důležitý, složitý a dlouhodobý proces, který může trvat mnoho desítek let. K jeho realizaci je třeba přistupovat krok za krokem formou konkrétních dohod, přičemž se nelze řídit zásadou „všechno, nebo nic“. Ke konečnému cíli v této oblasti — to je ke světu bez zbraní, bez ozbrojených sil, bez vojenských konfrontací a válek se může lidstvo dostat cestou dílčích, ale systematických a stále zásadnějších opatření uskutečňovaných všemi státy ve všech sférách vojensství a vojenské politiky.

Praktické řešení otázek vojenského uvolňování vyžaduje:

— překonat odpor, který kladou militantní imperialistické síly a současné vedení Číny zmírňování napětí ve světě;

— vyřešit řadu obtíží, které vyplývají ze složitosti vlastního procesu omezování zbrojení a odzbrojování v mezinárodních měřítcích — např. to, jak prakticky realizovat zásadu, že nesmějí být poškozeny bezpečnostní zájmy žádné strany; jak stanovit kritéria pro zbrojní systémy, které mají být omezeny; jak řešit účinnou kontrolu, ověřování a další.

V tom spočívá odpověď na otázku, proč po politickém uvolnění automaticky nenásleduje vojenské uvolnění a proč vojenské uvolnění nezačíná rovnou všeobecným a úplným odzbrojením.

Sedmdesátá léta dokazují, že při konstruktivním přístupu, trpělivosti a dobré vůli zúčastněných stran je možné nalézt pozitivní řešení i značně složitých, i když zatím jen dílčích otázek.

Klíčové problémy vojenského uvolnění jsou stále před námi. Jejich skutečné a trvalé řešení vyžaduje základní přestavbu dosavadních mezinárodních vztahů. V podstatě jde o nahrazení principu síly principem důvěry a spolupráce. Taková přestavba je možná jen za přísného dodržování principu rovnosti a stejné bezpečnosti stran všemi státy světa bez výjimky. Bez respektování tohoto principu by nebylo možné zahájit proces vojenského uvolňování, ani v něm pokračovat. Obecný princip rovnosti a stejné bezpečnosti stran, uplatňovaný jako základní předpoklad vojenského uvolňování, vychází z existující vojenské rovnováhy sil a nezbytnosti jejího zachování ve všech etapách procesu uvolňování.

Dohody, které směřují k vojenskému uvolnění, ať již jde o omezení zbrojení, o snížení stavu vojsk, o odzbrojení, může být dosaženo mezi rovnoprávnými, svrchovanými státy, jedině na základě uznání existující rovnováhy vojenských sil, na základě naprosté vzájemnosti, která vylučuje, že by kdokoli získal jednostranné vojenské výhody na úkor oslabení obranyschopnosti jiných, že by kdokoli změnil existující rovnováhu ve svůj prospěch.

Mimořádný význam pro realizaci principu rovnosti a stejné bezpečnosti má tudíž vztah zainteresovaných stran, zvláště velmocí k vojenské rovnováze a jejímu zachování. I v tom existují dva diametrálně různé přístupy.

Socialistické státy při řešení vojenskostrategických otázek vojenského uvolnění vycházejí z nezbytnosti zachování rovnováhy vojenských sil, avšak na rozdíl od imperialistického pojetí prosazují rovnováhu, která by byla v průběhu odzbrojovacích opatření udržována na stále nižší úrovni. Členské státy Varšavské smlouvy v deklaraci na zasedání politického poradního výboru v listopadu 1978 v Moskvě prohlásily, že „o vojenskou převahu nikdy neusilovaly a neusilují“, a že „vojenská rovnováha jak v Evropě, tak ve světě musí být udržována nikoli hromaděním výzbroje, ale jejím snižováním, rozhodným přechodem ke konkrétním opatřením pro odzbrojení, zejména jaderné“. (Rudé právo, 24. 11. 1978.) Jedině rovnováha založená na postupném snižování vojenského úsilí stran, snižování počtu ozbrojených sil (zbraní, techniky, lidí), omezení zbrojení a odzbrojení, může lidstvo zbavit břemene neustále rostoucích vojenských výdajů a zajistit mírovou budoucnost.

Kapitalistické státy zaujímají k vojenskému uvolnění a problémům, které s tím souvisejí, zvláštní postoj. Analyzujeme-li praktickou zahraniční politiku imperialistických států, zvláště států NATO, můžeme vysledovat následující momenty:

Buržoazie jako celek nemá bytostný zájem na vojenském uvolnění, přičemž v oblasti zmírňování mezinárodního napětí dělá jen to, k čemu byla donucena změnou poměru sil ve světě a svými zájmy udržet v nových podmínkách své třídní pozice.

Současně s tím probíhá v buržoazní společnosti diferenciacie, která zasahuje i oblast monopolního kapitálu. Existuje skupina monopolů, která má určitý zájem na hospodářské spolupráci se socialistickými státy a tím i na částečném zmírnění mezinárodního napětí a mírovém uspořádání vztahů mezi státy (jinak totiž dlouhodobější hospodářská spolupráce není možná).

Ve vztahu k vojenskému uvolnění existuje nejen diferenciacie mezi jednotlivými skupinami vládnoucích tříd, ale i diferenciacie mezi jednotlivými kapitalistickými státy, podmíněná zvláštními hospodářskopolitickými zájmy, které nabývají formy specifických národních zájmů. Ne všechny státy NATO mají stejný zájem na zmírnění napětí a vojenském uvolnění. Totéž však platí o zájmu na zotřívání napětí a omezení spolupráce se socialistickými státy. Existují rozdíly, a často i výrazné, v přístupu k těmto otázkám mezi velkými imperialistickými a malými kapitalistickými státy, v postojích USA a západoevropských zemí NATO, v postojích NSR, Francie a Velké Británie, v postojích členských států NATO a neutrálních zemí západní Evropy a jiných oblastí světa.

Hlavní odpor procesu uvolňování kladou výrobné imperialistické kruhy, zvláště krajní pravice, představitelé vojenskoprůmyslových komplexů, západoněmecké landsmanšafty a revanšisté, představitelé pravicových odborů, sionisté, zrádci a odpadlíci dělnického hnutí a další politické síly a proudy. Jim po boku stojí současné vedení Číny, které v zájmu své hegemonistické politiky útočí proti zmírnění mezinárodního napětí a vojenskému uvolnění, šíří teorie o nevyhnutelnosti nové světové války jako zákonitého vyústění chaosu v mezinárodních vztazích a vyzývá k rozptýlení iluzí o míru.

Militantní imperialistické síly, zvláště v USA, nemají zájem na vojenském uvolnění. Ve své praktické politice se neřídí a ani nechtějí řídit principem rovnosti a stejné bezpečnosti stran. Jim jde o získání vojenské převahy „z pozice síly“, z níž by chtěly ostatním diktovat svou vůli.

Za tím účelem roztácejí stále nová a nová kola horečného zbrojení, jejichž výsledkem není, k jejich velkému zklamání, nic jiného, než vznik dynamické vojenské rovnováhy udržované na stále vyšším stupni ničivé síly stran. Takováto dynamická rovnováha vojenských sil, která byla socialistickým zemím vnucena, nevytváří příznivé podmínky pro řešení složitých problémů současných mezinárodních vztahů. Jak řekl L. I. Brežněv, jsme proti „studenskému míru“, který je založen na takovéto dynamické rovnováze.

Dynamická rovnováha má však i druhou stránku. Zásadním způsobem omezuje strategické možnosti imperialistů, neboť jim brání, pod hrozbou vlastního zničení, rozpoutat všeobecnou raketovou jadernou válku. Taková situace není po chuti výrobním kruhům imperialismu. Proto koncem sedmdesátých let přešly do protikroku proti uvolňování mezinárodního napětí, zvláště proti vojenskému uvolnění.

Prvním vážným signálem bylo již v roce 1978 prosazení pravidelného tříprocentního zvyšování vojenského rozpočtu USA v reálných hodnotách (tj. po odečtení inflačních vlivů) a prosazení ještě v tomtéž roce stejného rozhodnutí radou Severoatlantického paktu pro všechny státy NATO.

Další významné kroky, které svědčí a změně politické strategie, podnikli imperialisté USA a NATO koncem minulého roku. V té době ještě existovaly příznivé podmínky pro pokračování procesu uvolňování mezinárodního napětí. Mírové iniciativy socialistických zemí, obsažené především v projevu generálního tajemníka ÚV KSSS a předsedy prezidia Nejvyššího sovětu SSSR L. I. Brežněva 6. října 1979 v Berlíně a v jeho odpovědi na otázku dopisovatelů sovětské Pravdy 6. listopadu 1979, umožňovaly rozšířit uvolnění i do vojenské oblasti. Představitelé NATO odmítli návrh socialistických zemí na okamžité jednání a vybrali si cestu dalšího horečného zbrojení,

cestu, jejímž cílem má být narušení existující rovnováhy vojenských sil a zajištění vojenské převahy USA a NATO. Rada NATO schválila v prosinci 1979 rozhodnutí o výrobě a rozmístění kvalitativně nových amerických jaderných zbraní v západní Evropě. Jde o rozmístění 572 řízených střel středního doletu, konkrétně o nové rakety Pershing 2 s doletem 2500 km, z nichž každá nese několik jaderných hlavic a o řízené střely s plochou dráhou letu, jejichž dolet dosahuje rovněž okolo 2500 km. Realizace tohoto rozhodnutí je nejen pokusem imperialistů změnit vojenský poměr sil v Evropě vytvořením tzv. eurostrategických raketových sil. Znamená i porušení podepsané smlouvy o omezení strategických jaderných zbraní SALT 2, neboť nové řízené střely na rozdíl od předchozích, mohou zasáhnout rozsáhlá území evropské části Sovětského svazu.

Současné s plány na rozmístění jaderných zbraní středního doletu v západní Evropě vyhlásila americká vláda pětiletý zbrojní program „modernizace“ ozbrojených sil USA, který si vyžádá za pět let obrovskou částku více než jeden bilión dolarů. Realizaci programu chtějí Spojené státy vytvořit síly a prostředky, které by jim umožnily vměšování do vnitřních záležitostí států v nejrůznějších oblastech světa.

Nemůže být pochyb o tom, že takový postup USA a NATO ve svých důsledcích nutně vyhovuje situaci v Evropě a v mnohém komplikuje celé mezinárodní ovzduší. Roztáčí kola nového horečného zbrojení, ohrožuje mír ve světě a může zmařit celý proces uvolňování.

Země socialistického společenství nemohou a ani nepřipustí změnu vojenského poměru sil v Evropě a ve světě ve prospěch imperialismu. Obrana členských států Varšavské smlouvy bude za všech okolností i v nových podmínkách plně zajištěna. „My i naši spojenci,“ řekl na předvolebním shromáždění v Kremli s. Brežněv, „se vždy dokážeme uhájit a odrazit jakékoliv nepřátelské útoky. Nikomu se nepodaří nás vyprovokovat. Proti „doktríně“ válečné hysterie a horečného zbrojení stavíme doktrínu důsledného boje za mír a bezpečnost ve světě. Jsme věrni mírovému programu vytyčenému na XXIV. a XXV. sjezdu naší strany. Proto se nyní, v osmdesátých letech, stejně jako předtím v letech sedmdesátých, zasazujeme o prohloubení procesu uvolňování a nikoli o sebezničení. Jsme pro omezení zbrojení, nikoli pro jeho stupňování. Jsme pro sblížení a vzájemné porozumění mezi národy, nikoli pro jejich umělé odcizení a nepřátelství.“ (Rudé právo, 23. 2. 1980.)

Z jasných a jednoznačných slov s. Brežněva vyplývá, že boj zemí Varšavské smlouvy za vojenské uvolnění bude pokračovat s nezmenšenou intenzitou i v osmdesátých letech. I pro osmdesátá leta zůstávají v platnosti konkrétní návrhy socialistických zemí v otázkách odzbrojení a mezinárodní spolupráce, návrhy, které tvoří rozsáhlý, prozíravý a realistický program zabezpečení míru v naší epoše.

Také Československo s rozhořčením odmítá kurs, který převládá v současné politice Carterovy administrativy a bezvýhradně se staví na stranu sil bojujících za mír a spolupráci mezi národy. „Naše strana, československá zahraniční politika,“ řekl na 15. zasedání ÚV KSČ generální tajemník ÚV KSČ s. Gustáv Husák, „se aktivně podílí na společném zápase všech mírových sil za uhájení a další rozvinutí procesu uvolňování napětí.“ (Rudé právo, 2. 4. 1980.)

Význam koordinované zahraničně politické činnosti členských států Varšavské smlouvy a jejich odpovědnost za internacionální obranu socialismu a míru ve světě dnes, kdy imperialismus zahájil frontální útok proti uvolnění, dále roste. Zvláště vystupuje do popředí nutnost zajištění nepřetržité obrany socialistických zemí a vysoké bojeschopnosti armád Varšavské smlouvy. Úsilí zemí socialistického společenství o uvolňování na jedné straně a zvyšování obranyschopnosti na druhé straně se nevyhlučuje, ale naopak, jejich mírumilovnost a vojenská připravenost tvoří jednotný celek.